

Gianni La Bella

Jezuici

Od *Vaticanum II* do papieża Franciszka

Epoka burzliwych procesów
– wyzwanie dla Kościoła

KONTRAST

Gianni La Bella

Jezuici

Od *Vaticanum II* do papieża Franciszka

Epoka burzliwych procesów – wyzwanie dla Kościoła

tłumaczenie z języka włoskiego:

Andrzej Koprowski SJ

KONTRAST

Warszawa 2020

Tytuł oryginału:

I Gesuiti

Dal Vaticano II e Papa Francesco

Konsultacja ze strony Towarzystwa Jezusowego

Robert Danieluk SJ

Opracowanie graficzne i skład:

Bogusław Spurgjasz

Projekt okładki:

Jakub Rakusa-Suszczewski

Adiustacja:

Jarosław Borowski

*Wydanie polskie stało się możliwe dzięki życzliwej zgodzie
Edizioni Angelo Guerini e Associati srl*

© 2019 by Edizioni Guerini e Associati srl

© 2020 dla wydania polskiego by Wydawnictwo Naukowe Collegium Bobolanum

© 2020 dla wydania polskiego by Kontrast

ISBN 978-83-952410-6-2

ISBN 978-83-62793-37-2

Printed in Poland by

KONTRAST

0-601 912 821

e-mail: kontrast.boguslaw@gmail.com

Spis treści

Wstęp do wydania polskiego	9
Wprowadzenie	15
Rozdział pierwszy	
BASK NA CZELE ZAKONU	31
Arrupe – misjonarz generałem	33
Zakon w okresie fermentu	41
XXXI Kongregacja Generalna	47
Nowy sposób zarządzania	64
Towarzystwo bardziej powszechne	68
Rozdział drugi	
W KIERUNKU XXXII KONGREGACJI GENERALNEJ	77
<i>Dokument z Rio</i>	85
Burza w Towarzystwie	88
Rewolta hiszpańska: od „prawdziwego” Towarzystwa do <i>Jezuitów wierności</i>	95
65. Kongregacja Prokuratorów	102
Synod dotyczący sprawiedliwości	108
Towarzystwo przygotowujące się do zmian	112
XXXII Kongregacja Generalna	118
Rozdział trzeci	
OD „ZARZĄDU KOMISARYCZNEGO” DO ODWILŻY	129
Życ w prostocie	132
Granice inkulturacji	134
Konferencja w Puebla	140
Jego dziedzictwo duchowe	145

Kryzys latynoamerykański i list dotyczący marksizmu	149
Relacje z Wojtyłą się pogarszają	160
Dezza komisarzem: reakcje w zakonie	167
Spotkanie w Villa Cavalletti	171
XXXIII Kongregacja Generalna	175
Rozdział 4	
REWITALIZACJA TOWARZYSTWA	183
Człowiek Wschodu w Rzymie	187
Program rządów Kolvenbacha	192
<i>Curet primo Deum</i>	198
Niektóre z priorytetów: ekumenizm, Azja, Europa Wschodnia	204
Rozeznawanie wspólnotowe i „przywództwo partycypacyjne”	216
Towarzystwo i świeccy współpracownicy	222
67. Kongregacja Prokuratorów	225
Życie w Duchu i powrót do kultury	231
Sprawa zabójstwa jezuitów w San Salvador	234
Kongregacja Prowincjałów w 1990 roku	239
Rozdział 5	
ODNOWA CZY TWÓRCZA WIERNOŚĆ?	249
„Nowi jezuici”	252
Towarzystwo bez Braci?	255
Rok Jubileuszowy	257
Odrodzenie Towarzystwa w Europie Środkowo-Wschodniej	261
Zjednoczenie Europy i rola Kościoła	265
Kolvenbacha podróże dookoła świata:	
Azja, Ameryka Łacińska, Afryka	268
XXXIV Kongregacja Generalna: jedność w różnorodności	274
Od Loyola 2000 do Loyola 2005	286

Rozdział 6

OD NICOLÁSA DO SOSY	291
Niebezpieczeństwo nowego zarządu komisarycznego	295
Wybór Adolfo Nicolása	301
Nowa epoka	306
Towarzysze Jezusa w czasach globalizacji i posthumanizmu	309
„Meteor” Nicolás	318
Papież Franciszek i Towarzystwo	326
Pierwszy generał spoza Europy: Arturo Sosa	341
Widzieć wszystkie rzeczy nowe w Chrystusie	353
Jak w soczewce – zamiast zakończenia	359
Komentarz Tłumacza	365
Commento del Traduttore	375

Wstęp do wydania polskiego

Książka włoskiego historyka Giannię La Belli nie jest zwyczajną pozycją historyczną. Odnosi się w dużej mierze do procesów historycznych mających wpływ na aktualny stan katolicyzmu, procesów często jeszcze nie zakończonych; ostatnie partie relacjonują wręcz historię, która dzieje się na naszych oczach. Stąd zdecydowaliśmy się w wydaniu polskim dodać podtytuł, oddający dynamiczny charakter zmian, wobec których czasy przed *Vaticanum II* wydają się niemal zamierzchłą epoką; dynamika napięć podczas samego Soboru i to, czego była wyrazem, znikła ze świadomości społeczności Kościoła. Są to sprawy wobec których trzeba zadawać pytanie, jak dzisiaj „być Kościołem”, jak dotrzeć do świadomości ludzi, żyjących w zsekularyzowanym świecie; jak ewangelizować, nie rozmywając własnej – chrześcijańskiej, katolickiej, także zakonnej – tożsamości. Z tego samego powodu w wydaniu polskim dodaliśmy kilka listów (lub ich fragmenty) generałów okresu posoborowego, zwłaszcza Arturo de Sosa, sygnalizujących perspektywę drogi, jaką zamierza iść Towarzystwo, we współpracy z innymi środowiskami stanowiącymi Kościół, hierarchią i osobami świeckimi.

Książka w „punkcie wyjścia” jest pracą naukową, opatrzoną solidnym aparatem krytycznym, opartą na dokumentach źródłowych, w części wydobytych z archiwów niedostępnych dla nieprofesjonalistów, opatrzoną dużą ilością rozbudowanych przypisów. La Belli udaje się jednak uniknąć hermetycznego języka *stricte* naukowego; dominuje styl popularno-naukowy; w rezultacie książka skierowana jest zarówno do historyków Kościoła jak i szerszego kręgu odbiorców zainteresowanych historią, ale i współczesnością katolicyzmu. Autora często ponosi pasja publicysty. Widoczna jest ona przede wszystkim na poziomie żywego, niepozabawionego nieoczekiwanych nieraz metafor i zestawień słownych języka. Autorowi udaje się ożywić narrację o istotnych i często zawikłanych problemach jezuitów ostatnich dekad, wprowadzając do niej emocje i zaangażowanie, ale jednocześnie unikając publicystycznej stronniczości. Gdy La Bella relacjonuje momenty

kryzysowe w stosunkach zakonu ze Stolicą Apostolską, czy wewnętrzne spory w Towarzystwie Jezusowym – chwilami doświadczamy niemal atmosfery suspensu, charakterystycznego raczej dla fabuł literackich czy filmowych, oczekując w napięciu, co wydarzy się za „następnym rogiem”. Przy tym wszystkim udaje się autorowi nie przekraczać granicy badawczego obiektywizmu – stara się ważyć racje różnych stron sporu, pokazując błędy zarówno zwolenników, strażników szeroko rozumianej tradycji, jak i, by użyć dość trywialnego określenia, „postępowców”. Główna oś sporu wydaje się na pierwszy rzut oka oczywista, nie ma tu specjalnego zaskoczenia; La Bella stara się ukazać ją z różnych stron, oświetlając przyczyny, motywacje, ale i wskazując na konsekwencje wyborów podejmowanych często pod presją czynników pozakościelnych: politycznych, społecznych, kulturowych. La Belli nie chodzi o któryś z kolei opis ewolucji świata i Kościoła w ostatnim półwieczu, choć siłą rzeczy w pracy pojawiają się krótkie omówienia „globalne” tego, co papież Franciszek, określa jako nie tylko zmiany epokowe, ale zmianę epoki. W rezultacie czytelnik ma okazję śledzić dynamikę zmian w zakonie jezuitów jako istotną, czasem wręcz modelową część ewolucji sytuacji w całym Kościele, w kontekście przemian dokonujących się w skali globalnej w obszarze polityki, ekonomii, praktyk i postaw społecznych, kultury, a wpływających mniej lub bardziej na sferę współczesnej religijności. Lata sześćdziesiąte XX wieku przyniosły przecież swoisty „wybuch wulkanu”. Przede wszystkim Ameryka Łacińska, ale także, na swój sposób, Afryka i, w tamtym czasie nie zauważana specjalnie przez Europę, Azja. Jezuita pracowali na wszystkich kontynentach, doświadczali odmiennych problemów i sytuacji konkretnych społeczności. Tradycyjnie postrzegani jako „policja papieska”, społeczność dająca solidną wykładnię nauczania Kościoła i podtrzymująca twarde więzi kulturowo zróżnicowanych Kościołów lokalnych z „jednym, świętym, powszechnym i apostołskim Kościołem”. Teraz nie tylko stanęli wobec nowej sytuacji, ale i sami zostali wstrząśnięci zachodzącymi zmianami. Potwierdza to tezę autora, że „Towarzystwo jest pryzmatem, poprzez który można odczytać niektóre z najważniejszych wydarzeń współczesnego i dzisiejszego Kościoła”.

Tu docieramy do tego, co jest wartością omawianej pozycji dla polskiego czytelnika. Oczywiście są jej walory czysto faktograficzne: mamy okazję zobaczyć współczesnych naśladowców Loyoli niejako od kuchni, choć niekoniecznie tej, z której potrawy pojawiają się w refektarzu zakonnej wspólnoty. To „życie wewnętrzne” Towarzystwa, widziane z jednej strony przez pryzmat postaci kluczowych – kolejnych generalnych przełożonych, sprawujących rządy w okresie *Vaticanum Secundum* i po nim: Pedro Arrupe, Peter Hans Kolvenbach, Adolfo Nicolás, Arturo Sosa Abascal,

w międzyczasie komisarz papieski Paolo Dezza. W tle pojawiają się też Jean-Baptiste Janssens i Włodzimierz Ledóchowski, a w historycznych wycieczkach w poszukiwaniu pierwotnego charyzmatu zgromadzenia sam św. Ignacy Loyola i Claudio Aquaviva.

Jezuici pokazani są jako wspólnota w ruchu. Dynamika misji rozszerzającej się geograficznie, ale też wychodzącej ku aktualnym wyzwaniom współczesności. Generał to nie tylko przywódca, czy swoisty „spinacz” całej instytucji, chroniący jej fundament jedności. To także, zwłaszcza od czasów Arrupe, nieustanny „podróżny świata”, przy tym odwiedzający poszczególne regiony jezuickiej (i nie tylko) aktywności nie jako sztywny, osądający wizytator, lecz „starszy” współbrat, przewodnik, kreator wizji, współczesny prorok. Także ten, który w ciągłej podróży „uczy się” wspólnoty w jej wymiarze światowym, doświadczając jej oddolnie, na poziomie „bazowym” i jednocześnie doświadczając w jakiejś mierze życia społeczności, wśród których pracują jezuici. Ten wymiar posługi „czarnego papieża” przypomina *toutes proportions gardées* model współczesnego papieża-pielgrzyma, zapoczątkowany przez Pawła VI, a rozwinięty najbardziej przez Jana Pawła II. Generał to również po trosze menadżer globalnej korporacji – może dlatego ktoś, kto pracuje w jednej z zagranicznych korporacji, dostrzegając między innymi akcent, jaki kładł przełożony generalny jezuitów P.H. Kolvenbach na *decision makeing – decision takeing* i rozpoznawanie procesów w kontekście nowego działania, zauważył, że pewnie ta książka może być użyteczna także dla menadżerów.

Jezuicka wspólnota, opisywana przez La Bellę jest w ciągłym ruchu od jednej ku drugiej Kongregacji Generalnej – najważniejszego gremium, wytyczającego szlaki, którymi ma podążać zakon przez kolejne lata. I tu zaglądamy do „kuchni” zwyczajnego życia zakonnego, którego świadectwem są powstające w czasie przygotowań do kolejnych kongregacji ankiety, postulaty, okólniki, listy przełożonych, w końcu dekrety Kongregacji Generalnych. Cała ta wewnątrzzakonna „papierologia” nie służy tylko powiększaniu archiwów; jest świadectwem niezliczonych spotkań, opisem aktywności, przebiegu debat, „ucierania” zróżnicowanych poglądów, prowadzących w końcu do wypracowania uzgodnionych dokumentów. Jest również, a może nawet bardziej, zapisem tego, co było powodem cierpienia, konfliktów, a z drugiej strony marzeń, pragnień, wizji. W kontekście emocji wywoływanych także przez ogólnoswiatowy kryzys życia zakonnego.

Odnosi się wrażenie, że dla La Belli dokument jest głosem konkretnych środowisk, grup, jednostek, jest znakiem autentycznych doświadczeń osób, które za nimi stoją. W efekcie zarówno dekret Kongregacji, oficjalny

list generała, korespondencja publiczna i prywatna, wywiady, relacje uczestników omawianych wydarzeń, czy nawet plotki lub przypuszczenia stają się polifonią głosów, wyrażających różne stanowiska, ale ostatecznie współtworzących kierunek, w którym podąża Towarzystwo szlakiem często meandrującym, będącym częścią drogi całego współczesnego Kościoła. Ten charakterystyczny „personalizm” autora porusza szczególnie, gdy próbuje pokazać Arrupe czy Kolvenbacha jako żywych ludzi z ich emocjami, obawami, lękami, wzruszeniami i jako zakonników prowadzących – pomimo wyczerpujących aktywności związanych z pełnioną funkcją – głębokie życie duchowe.

Polskiego odbiorcę zainteresować powinna też uniwersalna – i dodajmy – niepolonocentryczna perspektywa książki La Belli. Spory związane z „opcją na rzecz ubogich”, zaangażowaniem w teologię wyzwolenia, rozumieniem relacji między wiarą a sprawiedliwością – w Polsce były postrzegane przez lata jak problemy rozgrywane się między Zachodem a Trzecim Światem, nie dotyczące nas. Również niektóre wątki uniwersalne pontyfikatu „naszego” papieża umykają naszej „polonocentrycznej” recepcji. Tak jest w przypadku relacji między Wojtyłą a zakonem jezuitów, od początku napiętych i pogarszających się aż do kryzysu w momencie mianowania Paolo Dezzy komisarzem, a jednocześnie pełnych wzajemnego szacunku opartego na przekonaniu, że obydwu stronom zależy na dobru Kościoła i skuteczności ewangelizacji.

Wątki polskie pojawiają się przy omówieniu sytuacji w Europie Środkowo-Wschodniej. La Bella relacjonuje między innymi pokrótce wizytę Arrupe w Polsce w 1969 roku, choć nie odwołuje się przy tym do prac polskich, pokazujących choćby, jak ta wizyta „monitorowana” była przez SB. Arrupe pokazany jest przede wszystkim jako misjonarz Ameryki Łacińskiej, Azji i Afryki. Jego rolę w prowadzeniu polityki wschodniej Watykanu w dużej mierze pominięto.

Trzeba wspomnieć o tym, co przy lekturze książki wzbudza uczucie niedosytu. Polskie wątki są obecne w niewielkim stopniu również tam, gdzie autor omawia odradzanie się jezuitów w Europie Środkowo-Wschodniej po roku 1989. Nie chodzi o sytuację w samej Polsce, ale o wkład w ten proces polskich prowincji, o skomplikowany proces przetrwania, a potem rozwoju prowincji w innych krajach Bloku radzieckiego. Brak jest też głębszej analizy procesu postępującej od lat 60. liberalizacji Towarzystwa, która zdezaktualizowała w dużej mierze stereotypy związane z postrzeganiem zakonu. Ten proces stał się jedną z głównych przyczyn zadrażnień w relacjach z Watykanem w dekadach po Soborze. Czytając książkę, można

odnieć wrażenie, że wcześniejsze problemy i komplikacje praktycznie zniknęły wraz z pontyfikatem jezuita Franciszka, co jest zbyt upraszczającym założeniem. Mimo opisu relacji między Bergoglio a zakonem, za mało dowiadujemy się na temat wpływu jezuickiej formacji na papieskie nauczanie – „rozeznawanie” i „towarzyszenie” należą wszak do jego kluczowych terminów, co widać choćby w adhortacji *Amoris laetitia*. Z kolei, choć La Bella pokazuje Arrupe jako człowieka doskonale odnajdującego się w kontakcie ze współczesnymi mediami, relacjonując jego wywiady i konferencje prasowe, to w przypadku Sosy Abascula brakuje choćby wzmianki o latynoamerykańskim stylu, budzących wiele kontrowersji medialnych wypowiedzi obecnego generała.

Książkę La Belli można czytać jako proces poszukiwania przez jezuitów nowej tożsamości w zmieniającym się świecie, jej ponownego definiowania w procesie permanentnej odnowy. Założone w XVI wieku przez Loyolę zgromadzenie jako jedyne w historii doświadczyło kasaty, po czym odrodziło się w początkach XIX wieku; dziś można wręcz mówić o „trzecim Towarzystwie”, a może, trochę żartobliwie, zważywszy na aktywną obecność jezuitów w przestrzeni wirtualnej, o „Towarzystwie 3.0”. Jezuita, jako zakon od początku działający „na pograniczu” Kościoła i świata, prowadząc swą misję, wyprzedzając świadomość całego Kościoła, musiał zmagać się z problemem rozumienia ekumenizmu czy inkulturacji; dziś, szukając nowych dróg komunikacji, przekracza również granicę świata sieci, próbując ją humanizować – skoro nie jest ona rzeczywistością czystą wirtualną, ale ważnym miejscem, w którym żyje i przez które wyraża się człowiek współczesny, może też być przestrzenią ewangelizacji i jeszcze jednym środowiskiem wiary.

Wszystko to sprawiło, że postanowiliśmy wydać tłumaczenie książki La Belli pod koniec 2020 roku, w przededniu Roku Ignacjańskiego, który ma się odbyć od 20 maja 2021 do 31 lipca 2022 roku. Wydaje się ważne, by szczegółowe kwestie, jakie będą omawiane w licznych publikacjach i podczas spotkań, znalazły oparcie w kontekście a p o s t o l a t u Towarzystwa bez czego trudno byłoby osadzić myśl Ignacego Loyoli odnośnie do tego Najmniejszego Towarzystwa i jego posługi w Kościele.

Wydawcy

Wprowadzenie

13 marca 2013 roku kardynałowie wybrali 266. następcę Piotra. Pierwszy papież jezuita w historii, który wśród ogólnego zdziwienia i zaskoczenia, wybrał jako swoje imię Franciszek, jak Święty z Asyżu; *alter Christus*, którego pismo *Time* ogłosiło już w roku wyboru człowiekiem roku. Wydarzenie, które w całym świecie wywołało wielkie zaskoczenie, a zarazem odnowiło zainteresowanie „najbardziej znanym i potężnym” zakonem Kościoła katolickiego, Towarzystwem Jezusowym, które znów służy przekazywaniu języka i duchowości ignacjańskiej. Dzięki Franciszkowi jezuita uzyskali nowy rozgłos i popularność, powracając do grona jednego z bardziej interesujących podmiotów w formacji religijnej. Dziennik ekonomiczno-finansowy *Il Sole 24 Ore*, gazeta niezbyt zainteresowana problemami religijnymi, wyda w roku następującym po wyborze papieża historię Towarzystwa od Świętego Ignacego do Pedro Arrupe.¹ *Corriere della Sera*, we współpracy z *La Civiltà Cattolica* w tym samym okresie publikuje serię pod tytułem *Biblioteka Papieża Franciszka*, zamierzoną jako wyjaśnienie szerokiej publiczności myśli papieża, jego backgroundu kulturowego „odnośnie do świata, rzeczywistości i osoby ludzkiej, wnikając w jego wyobraźnię”.² *Jezuicki przewodnik po prawie wszystkim. Duchowość dla konkretnego życia* Jamesa Martina, po wyborze Franciszka zyskał ogromny sukces wydawniczy, stając się, według *New York Timesa*, prawdziwym bestsellerem³, jako podręcznik życia duchowego dostępny dla wszystkich, aby każdemu pomóc „szukać Boga w każdej rzeczy”. Z wyborem Bergoglio na Katedrę Piotrową „rozeznawanie duchowe”, „charyzmat charyzmatów”, jak go określał Paweł VI,

¹ Seria, nosząca tytuł: *La Compagnia di Gesù*, gromadzi jedenaście monografii różnych autorów, a została opracowana przez Michela Catto dla wydawnictwa *Il Sole 24 Ore*, Milano 2014.

² *La Biblioteca di Papa Francesco*, oprac. A. Spadaro, Milano 2014.

³ J. Martin, *Guida del gesuita... a quasi tutto. Una spiritualità per la vita concreta*, Ciniello Balsamo, Milano 2017; wyd. pol.: J. Martin, *Jezuicki przewodnik po prawie wszystkim. Duchowość twojej codzienności*, Kraków 2017.

Komentarz Tłumacza

*Gianni La Bella, Jezuci. Od Vaticanum II do papieża Franciszka.
Epoka burzliwych procesów – wyzwanie dla Kościoła*

Autor i mediolański Wydawca chcieli wiedzieć nieco o kontekście polskim tłumaczonej książki. Przygotowaliśmy dla nich tę informację, początkowo traktowaną jako wstęp do wydania polskiego. Potem wydało się celowe inne wprowadzenie jako rzeczywisty wstęp (zob. s. 5–9). Na koniec polskiego wydania książki zamieszczamy tę pierwszą refleksję, przesłaną Autorowi.

W wydaniu polskim zachowaliśmy tytuł oryginalny podkreślający dzieje jezuitów, ale i dodaliśmy szerszy, „podtytuł”, wskazujący na gwałtowne zmiany w sytuacji świata od czasu przed *Vaticanum II* do dziś i próby ewangelizacji, wysiłki „bycia Kościołem” w sytuacji tych przemian. Jak mówi papież Franciszek, obserwujemy nie tylko zmiany epokowe, ale zmianę epoki.

Poprzednio – w miarę stabilny świat, funkcjonujący w swoich koleinach, z mechanizmami często naznaczonymi egoizmem i przemocą, ale ciągle przewidywalnymi; z wyraźnym centrum, jakie stanowiła Europa, a daleko, za oceanem, Ameryka Północna, zwłaszcza Stany Zjednoczone. Interesy, często związane z kolonializmem, przemocą ze strony „białego człowieka”, – w Afryce, Azji, Ameryce Łacińskiej. Wygrana wojna, lecz przegrany dla części kontynentu pokój oznaczający podział Europy na dwie strefy wpływów i dominację sowiecką w jej „bloku”, z zaplanowanym ateizmem, tworzeniem „nowego człowieka”. Ale wszystko to jakoś „przewidywalne”.

Lata sześćdziesiąte XX wieku przyniosły swoisty „wybuch wulkanu”. Przede wszystkim Ameryka Łacińska, ale także, na swój sposób, Afryka i, w tamtym czasie nie zauważana specjalnie przez Europę, Azja. Jezuci pracowali na wszystkich kontynentach, doświadczali odmiennych problemów i sytuacji konkretnych społeczności. Jak pisze La Bella: „Towarzystwo jest pryzmatem, poprzez który można odczytać niektóre z najważniejszych wydarzeń współczesnego i dzisiejszego Kościoła”. Pedro Arrupe, generał jezuitów, mówił podczas VI Tygodnia Krajowego Zakonów w Hiszpanii w kwietniu 1977, o sytuacji, która dotyczy tak Kościoła, jak i zakonów, w kręgu wielkich procesów: „Kościół i Towarzystwo żyją dziś w warunkach ogromnego opuszczenia; wyjścia z kultury, pojęć, poczucia bezpieczeństwa, z porządku

Commento del Traduttore

Gianni La Bella, *Gesuiti. Dal Vaticano II a Papa Francesco.*
Un'epoca di travaglio – sfida anche per la Chiesa

Nell'edizione polacca abbiamo conservato il titolo italiano che sottolinea la storia dei gesuiti. Vi abbiamo aggiunto anche un sottotitolo che accenna ai cambiamenti burrascosi avvenuti nel mondo nel tempo dal Concilio Vaticano II fino ad oggi, ai tentativi di evangelizzazione, allo sforzo di essere Chiesa in questa situazione di trasformazioni. Come dice il Papa Francesco, qui si tratta non soltanto di cambiamenti epocali, ma di un “cambio d'epoca”.

Prima avevamo un mondo relativamente stabile, che procedeva secondo binari e con meccanismi che, pur essendo spesso segnati dall'egoismo e dalla violenza, erano anche prevedibili. Il centro di questo mondo era l'Europa e – lontano, oltre l'Oceano – l'America del Nord, in particolare gli Stati Uniti. Nell'Africa, Asia e America Latina erano visibili gli interessi dell'“uomo bianco”, spesso marcati da colonialismo e violenza. Vi erano allo stesso tempo una guerra vinta e una pace persa, che significavano la divisione dell'Europa in due zone d'influenza, una delle quali sotto la dominazione sovietica con il suo ateismo e la sua creazione dell'“uomo nuovo”. Tutto questo comunque era in qualche modo “prevedibile”. per quanto riguarda le reazioni, anche la decolonizzazione, specialmente dell'Africa, che restituiva i diritti alla gente locale, ma che dall'inizio era stata pianificata così che gli interessi dei vecchi colonizzatori rimanessero assicurati. In tutto ciò vi era il cristianesimo, compresa la Chiesa cattolica, sempre più consapevole del suo compito evangelizzatore e non legato alle strutture del potere. Insomma, era un mondo prevedibile, abbastanza stabile anche se in evoluzione.

Poi, vi era stato uno sviluppo che accelerava sempre di più, ma che non era basato sul chiaro rispetto dell'uomo e della sua dignità. Perciò tale sviluppo ha provocato un consolidamento di interessi dei gruppi privilegiati, una drastica crescita di disuguaglianze, crescenti spaccature del tessuto sociale, una lotta all'interno delle società – lotta motivata dalle ideologie.

In tutto questo, nei paesi tradizionalmente cattolici, con il loro tradizionale legame tra le strutture statali ed ecclesiastiche, si era arrivati a un riconoscimento di tale situazione che permetteva alla Chiesa un'esistenza e azione sostanzialmente pacifica, dandole spesso una posizione privilegiata in una struttura sociale stabile, ma anche limitando la sua sensibilità per le crescenti disuguaglianze e la sorte dei più poveri. Nei paesi del “socialismo reale” si poteva avere invece la persecuzione del così detto “nemico di classe”.

Przemiany w rozumieniu samego chrześcijaństwa domagają się: *wiary opartej o Ewangelię; wiary obejmującej całego człowieka, w jego kontekście społecznym, kulturowym, politycznym*; wiary nieodłącznie związanej z troską o sprawiedliwość; wiary, której aspektem jest troska o warunki życia każdej osoby ludzkiej oraz każdego ludu, narodu; wiary dającej najgłębszą motywację dla szacunku wobec całego stworzenia. Konieczna jest przy tym, co bardzo ważne, umiejętność wyraźnego rozróżniania między zaangażowaniem politycznym i apostołatem społecznym; działalnością osób świeckich a inspiracją ewangeliczną ze strony struktury Kościoła.

Jezuici są zakonem pracującym na wszystkich kontynentach, w najróżniejszych kulturach świata. Byli szczególną społecznością w Kościele, często uszczypliwie nazywani „policją papieską”. Sobór Watykański II był momentem przełomu w życiu Kościoła, stanięcia wobec nowej rzeczywistości świata; zachwiania dominacji Europy, wprost eksplozji znaczenia, roli, ale i problemów Ameryki Łacińskiej, Afryki, Azji. Jezuici, ze swym ówczesnym charyzmatycznym przełożonym, Pedro Arrupe, mającym za sobą doświadczenie wieloletniej pracy w Japonii oraz osobistej pomocy ofiarom wybuchu atomowego w Hiroszimie, jak rzadko która społeczność chrześcijańska (kościelna), zderzyli się z kompleksem przemian i nowych sytuacji. Zderzenie wymagało wyzwolenia się z wszelkich blokad europejskości, przy jednoczesnym podejmowaniu – nie zawsze udanych – prób głębokiej inkulturacji. Prowadziło ono często do napięć w ramach własnej społeczności, ale i w relacjach z Watykanem, episkopatami Kościoła powszechnego.

Książka pokazuje problemy, ich skomplikowanie, zderzenie się postaw; jest pomocą do zobaczenia drogi rozwoju ludzkości w ostatnich sześćdziesięciu latach. Pośrednio stanowi także pomoc dla głębszego spojrzenia na obecną sytuację w Polsce, rozbijając czarno-białe schematy, sygnalizując procesy, które rozpoczęły się przed laty. Sugeruje postawienie pytania o jakość przeżywanego chrześcijaństwa. Czy skupia się ona głównie na praktykach pobożnych, czy też oznacza świadomość odpowiedzialności za drogę Kościoła wobec coraz to nowych wyzwań, nowych problemów?

ISBN 978-83-952410-6-2

ISBN 978-83-62793-37-2

9 788362 793372